

BAJÁKY ANDRÁS OLIVÉR

# A IV–V. századi késő római postaszolgálat működése a joggyakorlat tükrében

The Operation of the Late Roman Postal Service in the 4<sup>th</sup>–5<sup>th</sup> Centuries in the Light of Case Law

**Abstract:** During the Dominate period, the Roman postal and courier service (*cursus publicus*) was supervised by inspectors (*curiosi*), who were part of the secret agents, following the abolition of the *praefectus vehicularum*. The management of the postal network was entrusted to a new chief court official, the *magister officiorum*, from the reign of Constantius II. In the present study, in addition to a general description of the organization and operation of the state post office, I will discuss two issues. Firstly, I aim to highlight the problem of the adjudication of infringement cases involving postal inspectors, the sources dealing with this issue providing for a joint procedure of *magister officiorum* and *praefectus praetorio*. The second problem relates to the right to issue a licence (*evectiones*) to use the post office. On this issue, I have come to the conclusion that no legal provision of a lasting nature was made until the end of the 4<sup>th</sup> century.

**Keywords:** *cursus publicus*, *evectiones*, history of Roman administration, *magister officiorum*, *curiosi*

**Összefoglaló:** A dominátus korszakában a római posta és futárszolgálat (*cursus publicus*) felügyeletét a *praefectus vehicularum* tisztségének megszüntetését követően a titkosügynökök szervezetébe tartozó felügyelők (*curiosi*) látták el. A postahálózat irányítása egy új főhivatalnok, a *magister officiorum* feladata lett II. Constantinus uralkodásától kezdve. Jelen tanulmányban a késő római állami posta- és futárszolgálat (*cursus publicus*) szervezeti felépítésének és működésének általános ismertetésén túl két kérdést tárgyalok. Elsőként a postaszolgálat felügyelőit és használóit érintő jogsértési ügyek elbírálásának problémájára kívánok rávilágítani, az ezzel a kérdéskörrel foglalkozó források helyek a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* közös eljárását írják elő. A második kérdés a posta használatára vonatkozó engedély (*evectiones*) kiadásának jogára vonatkozik. Ebben a kérdésben arra a következtetésre jutottam, hogy tartósan minősülő jogi szabályozás a IV. század végéig nem született.

**Kulcsszavak:** *cursus publicus*, *evectiones*, római igazgatástörténet, *magister officiorum*, *curiosi*

## 1. Bevezető gondolatok

A *cursus publicus* létrehozása az első *princeps*, Augustus nevéhez fűződik.<sup>1</sup> Az első római császár számára Róma világbirodalommá válását követően létszükséglet volt a provinciákban állomásozó hadseregekkel és helytartókkal való gyors információcsere.<sup>2</sup> A hadiutak mentén úgynevezett fogatváltóhelyeket és állomásokat építettek ki (*mutatio, mansio*), ezáltal lehetővé vált a folyamatos kapcsolattartás a birodalom távoli pontjaival is. Az információáramlás révén Augustus és utódai Rómában tartózkodva is megalapozott döntéseket tudtak hozni a provinciákat érintő igazgatási és hadügyi kérdésekben.<sup>3</sup> A beérkező hírek, jelentések megbízhatóságát a II. századtól egy, a *cursus publicus* futárszolgálatba beépített hírszerző, titkosügynök-hálózat is segítette (*frumentariū*), amelynek létrehozása Hadrianus császár nevéhez köthető.<sup>4</sup> A principátus korszakában a *cursus publicus* irányítása Itáliában egy lovagrendű *praefectus vehicularum* (udvari postamester), a tartományokban pedig a helytartók illetékességébe tartozott.<sup>5</sup> A *praefectus vehicularum* tisztséget viselő személyek a *praefectus praetorio* ellenőrzése alatt álltak.<sup>6</sup> A levelek és hírek továbbítása mellett a *cursus publicus* feladata az állami tisztségviselők utaztatása és az állami javak, így például a hadianyagok és később egyre jelentősebb mértékben a természetben lerótt adók szállítása volt.<sup>7</sup> A II. század végétől a tartományokban egy-egy nagyobb útvonal vagy egy-egy körzet élére külön *praefectus*okat neveztek ki.<sup>8</sup> A *cursus publicus* működtetése és a másodrendű utak karbantartása<sup>9</sup> eredetileg az utak menti városok lakóira hárult, akik *munusként* (*muneraként*)

1 Lukás LEMCKE: *Evectiones et tractoriae. Identifying the permits for the cursus publicus in the 4th century*, Byzantinische Zeitschrift, 2016/2, 769–784 770.

2 Anne KOLB: *Communications and Mobility in the Roman Empire = The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*, szerk. Christer BRUUN, Jonathan EDMONDSON, Oxford University Press, Oxford, 2015, 660–663.

3 Anne KOLB: *Mansiones and cursus publicus in the Roman Empire = Statio amoena. Sostare e vivere lungo le strade romane*, szerk. Patrizia BASSO, Enrico ZANINI, Archaeopress Publishing LTD., Oxford, 2016, 4.

4 William G. SINNIGEN: *The Roman Secret Service*, The Classical Journal, The Classical Association of the Middle West and South, 1961/57, 68–69.

5 NÓTÁRI Tamás: *Római köz- és magánjog*, Scientia, Szeged–Kolozsvár, 2011, 86; BENEDEK Ferenc, PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Római magánjog*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2024, 42; FÖLDI András, HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*, Novissima, Budapest, 2023, 49; MOLNÁR Imre, JAKAB Éva: *Római jog*. Leges Bt., Diligens Bt., Szeged, 2015, 36–37; Anne KOLB: *Transport und Nachrichtentransfer im Römischen Reich*, Akademie Verlag, Berlin, 2000, 162–165.

6 PÓKECZ KOVÁCS Attila: *The development of state structure in the principatus from Tiberius to Diocletianus (AD 14-284) = Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook 2015*, szerk. SZÓKE Gergely László, BENKE József et al., Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2016, 160.

7 Anne KOLB: *The impact and interaction of state transport in the Roman Empire = The Transformation of Economic Life under the Roman Empire*, szerk. Lukás DE BLOIS, John RICH, J. C. Gieben, Amsterdam, 2002, 68–69.

8 PÓKECZ KOVÁCS Attila: *A principátus közjoga*, Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2016, 125–132.

9 PÓKECZ KOVÁCS Attila: *A principátus kormányzása és igazgatása Augustus uralmának idején (Kr. e. 27–kr. u. 14)*, Glossa Iuridica, 2022/3–4, 75–89, 88.

meghatározott számú lovat, öszvért, szamarat és ökröt és különböző fajtájú szállítójárműveket (*angaria, reda*) voltak kötelesek kiállítani,<sup>10</sup> továbbá a fuvarozás és szükség esetén a beszállásolás és az ellátás terheit is vállalni.<sup>11</sup> Költségtérítés csak az utazók elszállásolásáért és étellemezéséért járt, a fogatokat ellenszolgáltatás nélkül kellett a lakosságnak biztosítani.<sup>12</sup> Ez utóbbi kötelezettség azonban különösen súlyos teherre vált a III. századtól, méghozzá a szállítások megsokszorozódása és az adók természetben való behajtásának elterjedése (*annona*) miatt.<sup>13</sup> Egyes közösségek, területek, bizonyos társadalmi vagy foglalkozási csoportok (például a veteránok, a IV. századtól kezdve pedig egyes egyházi személyek) teljes mentességet (*immunitas*) szereztek az *angaria* megfizetése alól.<sup>14</sup> A Diocletianus és I. Constantinus által foganatosított igazgatási reformok a *cursus publicus* szervezetét is érintették.

A késő Római Birodalom postahálózatának működését illetően a következő kérdések merülnek fel: Hogyan épült fel a késő római postahálózat, milyen szolgáltatásokat nyújtott az igénybe vevők számára? Kik felügyelték a posta működését? Milyen, az állami postához kapcsolódó hatáskörei voltak a *magister officiorum*nak? Milyen feltételei voltak a *cursus publicus* használatának? Mely tisztségviselők járhattak el a postaszolgáltatást érintő jogsértési ügyekben? A késő római postahálózat szervezeti felépítésének és működésének általános ismertetésén túl vizsgálataim részét képezi a birodalmi posta felügyeletéhez és igénybevételéhez kapcsolódó jogsértési ügyek elbírálásának jogi szabályozása. Ezt követően a posta használatához szükséges engedély (*evectio*) kiadásához kapcsolódó jogi problémákat és ezek jelentőségét ismertetem.<sup>15</sup> A tanulmány keretében a kutatásaim során alkalmazott jogtörténeti forráselemző módszer segítségével a korabeli latin nyelvű primer jogforrások közül a *Codex Theodosianus* és a *Codex Justinianus* a témához kapcsolódó szöveghelyeit vizsgáltam.

---

## 2. A *cursus publicus* felépítése és működése a IV-V. században

A késő antikvitásban a *cursus publicus*nak két szolgáltatása volt: a *cursus velox*, a gyorsposta, amely a személy- és nemesfémszállítást végezte, és a *cursus clabularis*, a teherposta.<sup>16</sup> A futárszolgálatot a *frumentarii* feloszlátását követően I. Constantinus

10 ERNST STEIN: *Geschichte des spätrömischen Reiches. Band I. Vom römischen zum byzantinischen Staate (284-476 n. Chr.)*, L. W. Seidel & Sohn, Wien, 1928, 24; BENEDEK, PÓKECZ KOVÁCS: *i. m.*, 46.

11 Benjamin W. WELLS: *Trade and travel in the Roman Empire*, *The Classical Journal*, 1923/1, 16.

12 Anne KOLB: *Transport and communication in the Roman state = Travel and Geography in the Roman Empire*, szerk. Colin ADAMS, Ray LAURENCE, Routledge, London and New York, 2001, 98.

13 Arnold Hugh Martin JONES: *The later Roman Empire 284-602. A social economic and administrative survey. Vol. I*, University of Oklahoma Press, Norman, 1964, 458–459, 732.

14 Stephen MITCHELL: *Horse-Breeding for the Cursus Publicus in the Later Roman Empire = Infrastruktur und Herrschaftsorganisation im Imperium Romanum*, szerk. Anne KOLB, De Gruyter, Zürich, 2014, 247–248.

15 KOLB: *Transport...*, *i. m.*, 8–14.

16 Alexander DEMANDT: *Die Spätantike. Römische Geschichte von Diocletian bis Justinian 284–565*, C. H. Beck, München, 2007, 414.

uralkodása idején az újjászervezett titkosügynök-testület, a *schola agentum in rebus* vette át.<sup>17</sup> A *cursus publicus* felügyelete a *praefectus vehiculorum* posztjának megszűntetését követően, amely II. Constantinus császár uralkodásának idejére datálható, az *agentes in rebus* szervezetébe tartozó *curiosus cursus publici praesentalis* (udvari postellenőr), illetőleg a *prepositi cursus publici*, vagy később közismertté váló nevükön a *curiosi* hatáskörébe került.<sup>18</sup> A *curiosus cursus publici praesentalis* a *magister officiorum* munkáját közvetlenül segítő hivatal (*officium*) egyik tisztviselője volt, aki elsősorban az utazási engedélyek (*evectiones*) előkészítéséért felelt. Fölöttes szervük a *magister officiorum* volt.<sup>19</sup> A *curiosit* a titkosügynökök szervezetéből jelölték ki, és bármely más *officia* tagjainak szigorúan megtiltották, hogy ilyen minőségben járjanak el.<sup>20</sup> Tekintve, hogy az ügynökök a *magister officiorum* fennhatósága alatt álltak, a postahálózattal kapcsolatos feladatokat is ekkor vehette át a főhivatalnok a *praefectus praetoriótól* és a *praefectus vehiculorumtól*.<sup>21</sup> A *magister officiorum* irányította a tartományokba küldendő *curiosi* kiválasztását. A posta felügyeletével megbízott ügynököket a szervezetben belül a szenioritás elve alapján, az ügynöki testület tagjainak jóváhagyásával a császár születésnapján nevezték ki, megbízatásuk mindössze egy évre szólt. Ez idő alatt a *magister officiorum* utasítása szerint jártak el.<sup>22</sup> Egy 357-ben keletkezett rendelet<sup>23</sup> szerint minden provinciában két *curiosi* teljesített szolgálatot, ezt később egy 395-ös rendelkezés alapján egyre csökkentették.<sup>24</sup> Ez utóbbi korlátozást 412-ben eltörölték, a császári rendelkezés értelmében korlátlan számú *curiosit* lehetett küldeni a provinciákba, a határt csak a szükségesség mértéke szabta meg. Boak szerint végül a rómaiak visszatértek az egy provincia – egy felügyelő szabályának alkalmazására, viszont bizonytalan, hogy ezt mikor hajtották végre.<sup>25</sup> A *cursus publicus* hálózatának fenntartása, a területi postahivatalok létesítése mint kötelezettség a tartományi kormányzókra és előljáróikra, a *praefectus praetoriókra* hárult, és nem a *magister officiorumra*.<sup>26</sup> A *cursus publicus* felügyelete során a *curiosi* fő feladata az *evectiones* vagy *diplomata* ellenőrzése volt, azaz annak biztosítása, hogy senki ne használja engedély nélkül az állami postát, mivel annak illegális használata növelte a provinciákra nehezedő anyagi terheket.<sup>27</sup>

17 SÁRY Pál: *Előadások a római büntetőjog köréből*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2011, 133.

18 SÁRY Pál: *Titkos ügynökök a császárkori Rómában*, Debreceni Szemle, 2002/4, 528–536, 532; Wilhelm BLUM: *Curiosi und regendarii. Untersuchungen zur geheimen Staatspolizei der Spätantike*, Ludwig-Maximilians-Universität, München, 1969, 32; CTh 6, 29, 9.

19 Arthur Edward Romilly BOAK: *The Master of the Offices in the later Roman and Byzantine Empires = Two studies in later Roman and Byzantine Administration*, szerk. Arthur Edward Romilly BOAK, James Eugene DUNLAP, The Macmillan Company, New York, 1924, 104.

20 CTh 6, 29, 2.

21 STEIN: *i. m.*, 172–173.

22 BOAK: *i. m.*, 75.

23 CTh 6, 29, 2, 1.

24 CTh 6, 29, 8.

25 Manfred CLAUSS: *Der magister officiorum in der Spätantike (4.–6. Jahrhundert). Das Amt und sein Einfluß auf die kaiserliche Politik*, C. H. Beck, München, 1980, 47.

26 MITCHELL: *i. m.*, 247.

27 SÁRY: *Előadások...*, *i. m.*, 134; Ernst STEIN: *Untersuchungen zum Staatsrecht des Bas-Empire*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung, 1920/1, 195–251, 213–216.

Azt is biztosítaniuk kellett, hogy az utazók ne használjanak a megengedettnél több iga-vonó állatot.<sup>28</sup> A magas rang, amelyet az ügynökök aktív katonaként viseltek, valószínűsíthetően azt a célt szolgálta, hogy a felhasználókkal szemben érvényesíteni tudják rendészeti jogkörüket.<sup>29</sup> Az állami posta teljes forgalmának ellenőrzése lehetőséget adott a *curiosinak* arra, hogy a bérükön felül további jövedelemre tegyenek szert, ezt egy 359-ben hozott császári rendelet egy *solidus* összegben korlátozta szekerenként.<sup>30</sup> A postát ellenőrző ügynökök eszerint magasabb összegeket követeltek, és feltehetően ez a törvény sem tudta megakadályozni, hogy előforduljanak esetleges visszaélések. A titkosügynökök a posta használatára vonatkozó okmányok ellenőrzése mellett esetenként a *cursus publicus* kapcsán felmerülő építésrendészeti és -felügyeleti feladatokat is elláttak a provinciákban.<sup>31</sup> Clauss a *curiosi* tisztséget viselő ügynököket tekintve két csoportot különböztet meg. Az első csoportba sorolta azokat a hivatalnokokat, akik az állami postát ellenőrizték (*curiosi*).<sup>32</sup> A második csoportba tartoztak azok a tisztségviselők, akik a tengerparti és kikötői forgalmat felügyelték, és az ott esedékes adók beszedéséért feleltek (*curiosi litorum*).<sup>33</sup> Utóbbi ügynököknek a provinciákba történő ki- rendelését az egyik pénzügyi udvari főméltóság, a *comes sacrarum largitionum* a *magister officiorum*mal való konzultációt követően hajtotta végre.<sup>34</sup>

---

### 3. A postaszolgáltatáshoz kapcsolódó jogsértési ügyek elbírálása

A késő római postaszolgálat közjogi szabályozásában számos helyen találkozhatunk a különböző jogsértések okozta problémákkal. A törvénysértések megvalósulhattak a postát jogtalanul, engedély nélkül, vagy az útiokmányban megállapított határidőn túlmenően használó egyének oldaláról és a postai szolgáltatásokat felügyelő ügynökök (*curiosi*) részéről.<sup>35</sup> Az utóbbi kérdéskörrel mind a *Codex Theodosianus*ban, mind pedig a *Codex Iustinianus*ban olvashatunk:

CTh. 6,29,3 (359. nov. 30.): *Imperator Constantius ad agentes in rebus.*

„*Per id tempus, quo cursus tuendi sollicitudinem sustinetis, condemnationes praefectorum praetorio erga eos solos irritae sunt futurae, qui servaverint honestatem erga eos vero, qui inhoneste et contra decus saeculi vel honorem militiae versabantur, non solum condemnatio*

28 CLAUSS: *i. m.*, 46.

29 Wolfgang SCHULLER: *Grenzen des spätrömischen Staates: Staatspolizei und Korruption*, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, 1975/16, 1–21, 16–17.

30 CTh 6, 29, 5.

31 Gianfranco PURPURA: *I curiosi et la schola agentum in rebus*, Annali del Seminario Giuridico della Università di Palermo, 1973/34, 165–275, 215.

32 CLAUSS: *i. m.*, 48.

33 William G. SINNIGEN: *Two branches of the Late Roman Secret Service*, The American Journal of Philology, 1959/3, 238–254, 250; Otto HIRSCHFELD: *Die agentes in rebus*, Reichsdruckerei, Berlin, 1893, 431.

34 PURPURA: *i. m.*, 209.

35 SCHULLER: *i. m.*, 4–8.

*mansura est, verum etiam, si ad nostrae serenitatis notitiam culpabilia gesta pervenerint, in eos erit acrius vindicandum.*<sup>36</sup>

II. Constantinus császár rendeletét a titkosügynököknek (*agentes in rebus*) címezte. A rendelkezés a birodalmi posta felügyeletével, őrzésével megbízott ügynököknek (*curiosi*) egyfajta kiváltságként védelmet adott a *praefectus praetorio* joghatósága ellen, feltéve, hogy az érintett tisztségviselők hivataluknak megfelelően jártak el.<sup>37</sup> Azon ügynököknek, akik becstelenséget eredményező jogsértést követtek el szolgálatuk során (ilyen lehetett például a posta használatának jóváhagyása engedély mint szükséges okmány hiányában) azonban a *praefectus praetorio* által kiszabható büntetések felül további, szigorúbb szankciókkal is számolniuk kellett. Tekintetbe véve, hogy I. Constantinus császár a 320-as években a korábban a *praefectus praetorio*hoz tartozó ügynöki szervezetet áthelyezte a hivatalok mestere, a *magister officiorum* fennhatósága alá,<sup>38</sup> ezért a forrás alapján valószínűsíthető, hogy a becstelenséget eredményező jogsértések ügyében a *magister officiorum* közösen járt el a *praefectus praetorio*val.<sup>39</sup> Az elkövetett jogsértések értékelésénél és megítélésénél hatásköri viták merülhettek fel a két tisztségviselő között. A *Codex Iustinianus*ban is találkozhatunk a postaszolgálat felügyeletével megbízott ügynökök által elkövetett jogsértés kérdésével. A rendelkezés bár rövidebb megfogalmazással, de tartalmilag a becstelenséget eredményező vétkes cselekmények elbírálásának szigorúbb mivoltára világít rá.<sup>40</sup>

A *magister officiorum*nak és a *praefectus praetorio*nak a súlyos, becstelenséghez vezető jogsértési ügyekben való közös eljárását indokolhatja egyfelől a *magister officiorum* tisztség újszerűsége. A hivatalok mestere kezdetben csak a közvetlen fennhatósága alá tartozó hivatalnokok esetében rendelkezett jogszolgáltató jogkörrel.<sup>41</sup> A *praefectus praetorio* a principátus idején Róma 100 mérföldes körzetén túl büntető jogszolgáltatói jogkörrel bírt, a császár helyett bírőként járt el utolsó fokon büntető fellebbezési ügyekben, polgári ügyekben a provinciai helytartók ítéletei elleni fellebbezéseket is elbírált. A jogi felkészültség tehát egyre inkább elengedhetetlenné vált a tisztség betöltésénél.<sup>42</sup> A *praefectus praetorio* I. Constantinus uralkodásától kezdve a területi igazgatásban kapott meghatározó szerepet, polgári jellegű feladatkörei fokozatosan kerültek át a *magister officiorum*hoz.<sup>43</sup> Az átmenetet elősegíthette a

36 „Amíg az állami posta őrzésének kötelességét teljesítitek, a *praefectus praetorio* által előírt büntetések csak azokkal szemben nem lesznek hatályosak, akik megőrizték becsületességüket. Azokkal szemben azonban, akik esetleg korunk dicsőségével és a császári szolgálat becsületével ellentétes becstelenségbe keverednek, nemcsak az előírt büntetések maradnak érvényben, hanem ha az ilyen elítélendő cselekedetéről fényességünk tudomást szerez, a vétkeket még szigorúbban kell büntetni.” Saját fordítás Clyde Pharr munkája alapján: Clyde PHARR, Theresa Sherrer DAVIDSON, Mary Brown PHARR: *The Theodosian Code and Novels and the Sirmontian Constitutions*, Princeton University Press, Princeton, 1952, 146.

37 BOAK: *i. m.*, 80.

38 DEMANDT: *i. m.*, 278–280.

39 PÓKECZ KOVÁCS Attila: *A magister officiorum*, Scriptura, 2016/1, 138–156, 152.

40 CTh 12, 22, 3.

41 KELEMEN Miklós: *A Birodalom kormányzása. A Késő-római Birodalom közszolgálata – jogi források alapján*, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2007, 150–153.

42 PÓKECZ KOVÁCS: *A principátus...., i. m.*, 94–97.

43 JONES: *i. m.*, 101–103.

két állami tisztségviselő együttműködése például a jogi eljárások területén, ugyanis így lehetővé vált a *magister officiorum* bíróságának, ítélkezési gyakorlatának, jogi tapasztalatszerzésének kialakulása, illetőleg a IV. század végétől kezdve a *magister officiorum* jogszolgáltató hatáskörének fokozatos kiterjesztése.<sup>44</sup>

A *Codex Iustinianus* rendeletgyűjtemény a *cursus publicus* engedély nélküli, illetőleg az engedélyt meghaladó mértékben történő használatának esetére is tartalmaz rendelkezést:

CJ. 12,50,3. (357): *Imperator Constantius ad Taurum praefectum praetorio.*

„*Evectiones ab omnibus postulentur, et tam iudices quam custodes publici cursus minime transire patiantur, antequam seriem evectiois adspexerint.*

1. *Quod si quis putaverit resistendum et sine evectioe iter facere detegitur, vel ultra tempus quod evectioe insertum est publico cursu uti conatus sit, ubi repertus fuerit, eundem iussimus detineri et, si quidem dignitate praeditus sit, de eius nomine ad prudentiam tuam et ad illustrem virum comitem et magistrum officiorum referri. Adversus ceteros vero protinus indignatio competens exercenda est, quos sinceritas tua pro loco graduque militiae ibidem coerceri posse crediderit.*”<sup>45</sup>

II. Constantinus 357-es rendeletét Taurus *praefectus praetorio*hoz címezte. Az uralkodó parancsa értelmében a tartományi kormányzók (*iudices*)<sup>46</sup> és a postahivatalok őrzésével megbízott ügynökök (*curiosi*) feladata volt a helyi postahivatalok használatára kiadott engedélyek (*evectio*) ellenőrzése. A tartományi helytartóknak a principátus idején a postahálózat területi egységei felett gyakorolt egyes jogkörei tehát a dominátus időszakában is tetten érhetőek.<sup>47</sup> A kérelmezők csak az ellenőrzési folyamat lezárultát és az útiokmány kedvező elbírálását követően vehették igénybe a postai szolgáltatást. Az engedély nélkül utazókat vagy a postahálózatot az engedélyben meghatározott időn túl használó egyéneket őrizetbe kellett venni. Hiába számított a jogsértő rangos személynek (*dignitate praeditus*), nevét jelenteni kellett a *praefectus praetorio*nak és a *vir illustris* rangú *magister officium*nak egyaránt.<sup>48</sup> A *praefectus praetorio*nak továbbá jogában állt helyben büntetést kiszabni minden más jogsértőre, figyelembe véve azok hivatali pozícióját és szolgálati fokozatát. A rendelkezés tehát kimondja a *praefectus praetorio* és a *magister*

44 PÓKECZ KOVÁCS: *A magister....*, i. m., 152.

45 „*A postahivatalok számára kiadott engedélyeket (evectioes) mindenkitől el kell kérni, és sem a kormányzók (iudices), sem a postahivatalok őrzői (curiosi) nem engedhetnek át senkit, mielőtt az engedély tartalmába betekinthetnének.*”

„*1. Ha valaki úgy gondolja, hogy ellenáll ennek, és úgy találják, hogy engedély nélkül utazik, vagy megpróbálta használni a postahálózatot a parancsban meghatározott időn túl, elrendeljük, hogy őrizetbe kell venni, amikor felfedezték, és ha rangos ember (dignitate praeditus), nevét jelenteni kell a te Bölcsességednek (praefectus praetorio) és a vir illustris magister officiorumnak, de megfelelő büntetést kell azonnal kiszabni mindenki másra, akiről a te Őszinteséged úgy véli, hogy pozíciójára és szolgálati fokozatára (pro loco graduque militiae) való tekintettel ott megbüntethető.*” Saját fordítás Fred H. Blume munkája alapján: Fred H. BLUME, Bruce W. FRIER: *The Codex Of Justinian A New Annotated Translation With Parallel Latin And Greek Text*, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, 2997.

46 DEMANDT: i. m., 297; KOLB: *Transport....*, 103, 137–139; SCHULLER: i. m., 19; MITCHELL: i. m., 252; CLAUSS: i. m., 50.

47 BOAK: i. m., 77.

48 CLAUSS: i. m., 49.

*officiorum* közös eljárását a birodalmi postát jogtalanul használó rangos személyek esetében is. Az ellenőrzésnek ezt a megosztottságát tovább erősíti a *Codex Theodosianus* szintén 357-es rendelete, amely a postaszolgáltatást engedély nélkül használó vagy az abban biztosított kiváltságokat túllépő személyeket a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* joghatósága alá helyezte, ezen kívül pedig korlátozásokat állapított meg az egyes szállítójárművek és a postalovak terhelhetőségét illetően.<sup>49</sup> A fent idézett császári rendelet átvezet a posta használatához szükséges engedély (*evectio*) kérdéskörére.

## 4. A posta használatára vonatkozó engedély (*evectio*)

A késő római postaszolgáltatást nem vehette igénybe bárki kedve szerint, ugyanis a *cursus publicus* használata császári engedélyhez volt kötve, ezt az utazni szándékozó részére kiállított útiokmány (*evectio, evectiones*) igazolta.<sup>50</sup> Az *evectio* a felhasználásra jogosító általános felhatalmazáson túlmenően tartalmazta az utazás célját és idejét, illetőleg meghatározta az igénybe vehető szolgáltatások körét, a szállítóeszközök típusára és számára vonatkozó információkat és külön megjegyzéseket azokban az esetekben, ha a felhasználónak különleges és sürgős feladat teljesítése céljából kellett igénybe vennie a postai szolgáltatást.<sup>51</sup> Annak érdekében, hogy a *cursus publicus* fenntartásáért felelős provinciákra ne nehezedjen túl nagy teher azáltal, hogy a római polgárok indokolatlanul nagy számban vennék igénybe ezt a szolgáltatást, szükség volt a postai engedélyek kiadásának korlátozására. Ez a jog különleges kiváltságnak számított, és a császári udvarnak nagy nehézséget okozott, hogy egyszerre észszerű korlátok közé szorítsa, ugyanakkor lehetővé tegye a postahálózat használatát azok számára, akiknek valóban indokolt volt a szolgáltatás igénybevétele.<sup>52</sup>

### 4.1. Az *evectiones* kiadásának joga

A posta használatára vonatkozó engedély (*evectiones*) kiadásának jogkörét illetően is találkozhatunk jogi problémával, amit tulajdonképpen a tartós és egységesnek minősülő állami szabályozás hiánya okoz. A IV. században a legmagasabb rangú császári tisztviselők számos alkalommal törekedtek arra, hogy megszerezzék az *evectiones* kiadásának jogát.<sup>53</sup> Amennyiben az uralkodó, a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* mellett az engedélyeket kiállító tisztviselők száma túlságosan megnőtt, az egyes császárok korlátozó rendeletek kibocsátásával avatkoztak közbe.<sup>54</sup> Bár eredetileg a postai engedély kiadásának joga császári előjognak számított, I. Constantinus idején egy 326-os rendelet szerint a *praefectus praetorio* és a tartományi helytartók önállóan gyakorolták

49 CTh 8, 5, 8.

50 DEMANDT: *i. m.*, 415.

51 LEMCKE: *i. m.*, 772.

52 CLAUSS: *i. m.*, 48–49.

53 Erik John HOLMBERG: *Zur Geschichte des cursus publicus*. A.-B, Lundequistska Bokhandeln, Uppsala, 1933, 151–155.

54 CLAUSS: *i. m.*, 48–49.

ezt a jogkört.<sup>55</sup> A *magister officiorum* a fellelhető források szerint 357-től rendelkezett az *evectiones* kibocsátásának jogával.<sup>56</sup> Iulianus császár azonban 362-ben a *praefectus praetoriót* és azok beosztottjait (*vicarii, praesides, consulares*) kivéve minden hivatalnokot megfosztott ettől a jogosultságtól.<sup>57</sup> A korlátozó rendelkezés hátterében valószínűleg a *magister officiorum*nak az említett privilégiummal való gyakori visszaélései állhattak. Bár a *magister officiorum*ot nem említik kifejezetten a kizárt hivatalnokok között, a *praefectus praetorióra* vonatkozó egyértelmű korlátozás arra utal, hogy a *magister officiorum* néhány évvel korábban elvesztette a neki biztosított jogot. Ez összefüggött az *agentes in rebus* szervezetén belül Iulianus császár által elrendelt létszámleépítéssel, amelyre feltehetően az ügynökök által elkövetett gyakori visszaélések miatt kerülhetett sor.<sup>58</sup> Iulianus uralkodását követően újabb tisztségviselők szereztek meg az *evectiones* kiadásának jogát. A *praefectus urbi* 364<sup>59</sup> és 382<sup>60</sup> között államügyekben eljáró személyeknek adhatott jóváhagyást a posta használatára. A szenátus hasonló kiváltságban részesült 371-ben, ugyanis hatalmában állt engedélyezni az állami posta igénybevételét a császárhoz és a császártól érkező küldöttségek számára.<sup>61</sup> A *magister officiorum* 365-ben ismét megkapta a jogosultságot, és immár császári képviselőként járt el az *evectiones* odaítélésében.<sup>62</sup>

Az állami szabályozás hiányosságai miatt a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* között konfliktusok merültek fel a postaszolgálathoz kapcsolódó hatáskörök tekintetében, amelyek így nemcsak a jogszolgáltatás területén éreztették hatásukat, hanem a postai engedélyek kiadásában is.<sup>63</sup> A *Codex Theodosianus* 357-ben keletkezett rendelete az útiokmányokra vonatkozó rendelkezéseken túl a titkosügynökök (*agentes in rebus*) számára adható okmányok kérdésével foglalkozik:

CTh. 8, 5, 9 (357): *Imperator Constantius ad Taurum praefectum praetorio.*

„*Miranda sublimitas tua nullos evectioni dies addendos esse cognoscat nec passim raedarum tractorias vel evectiones birotum faciat.*

1. *Et agentibus in rebus a tua sublimitate tribui vel fieri evectionem vetamus; sufficere namque posse confidimus, quae isdem a nobis vel magistris officiorum comitatus nostri iussu necessaria habita ratione praebentur.*”<sup>64</sup>

55 CTh 8, 5, 3.

56 CTh 8, 5, 9.

57 Christopher KELLY: *Ruling the later Roman Empire*, Harvard University Press, 2006, 294; CTh 8, 5, 12.

58 Anne KOLB: *Kaiser Julians Innenpolitik: grundlegende Reformen oder traditionelle Verwaltung? Das Beispiel des „cursus publicus“*, Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte, 1998/3, 342–359, 344–345.

59 CTh 7, 5, 19.

60 CTh 8, 5, 40; CJ 12, 50, 9.

61 CTh 8, 5, 32; CJ 12, 50, 6.

62 CTh 8, 5, 22

63 BOAK: *i. m.*, 80.

64 „*Méltóságodnak tudnia kell, hogy a postai engedélyek (evectiones) határidejéhez nem adható hozzá nap, és nem adhat ki válogatás nélkül postai engedélyeket (tractorias) a szállítással, élelmezéssel, elszállásolással kapcsolatos célokra, kocsik használatára, vagy egyszerű engedélyeket kétkerekű szállítóeszközök használatára.*

Constantinus császár rendelete alapján a *praefectus praetorio* nem hosszabbíthatja meg az engedélyekben (*evectiones*) meghatározott szolgáltatások igénybevételére vonatkozó határidőket. A tisztségviselőnek tilos volt továbbá szabad belátása szerint engedélyeket (*tractoriae, evectiones*) kibocsátania a szállítással, étellemezéssel és elszállással kapcsolatos célokra, postakocsik vagy kétkerekű szállítóeszközök használatára.<sup>65</sup> Az uralkodó megtiltotta a *praefectus praetorió*nak, hogy engedélyeket bocsásson ki az ügynöki szervezet tagjai számára, akik a rendelkezés értelmében csak a császártól és a *magister officiorum*tól kaphattak útiokmányokat a postahálózat használatára.<sup>66</sup>

A *cursus publicus* működésével kapcsolatba hozható jogforrások alapján úgy tűnik, hogy a *praefectus praetorio* tisztséget viselő hivatalnokok sokáig nem békéltek meg azzal a helyzettel, hogy a postai engedélyek ellenőrzése a *curiosi* és rajtuk keresztül a *magister officiorum* hatáskörébe tartozik.<sup>67</sup> A jogosultság visszaszerzésére való törekvést szemlélteti a *Codex Theodosianus* 373-as rendelkezése:

CTh. 12, 10, 1 (373): *Imperatores Valentinianus et Valens Augusti ad Zosimum praesidem Epiri Novae.*

„Comperimus imperatoriae iussionis auctoritate neglecta praefectianos ad perniciem provincialium exitiumque remeasse et exactionibus in provincia meritis tuis credita vel potius lucris et quaestibus suis contra vetitum laborare, praeterea vel horreorum gerere custodiam vel curarum ius atque arbitrium sibi praesumere. Horum si quis existat, volumus huius auctoritate praecepti in futurum susceptorum officii eum deputari deque eius nomine universa clementiae nostrae auribus intimari.”<sup>68</sup>

A fenti rendeletet Valentinianus és Valens császárok címezték Új Epirus provincia kormányzójának (*praeses*), Zosimusnak. Az uralkodók korlátozó intézkedés elrendelésére kényszerültek, ugyanis a *praefectusok* beosztottjai (*praefectiani*) a törvényi tilalom ellenére saját vagyonuk növelésére és a provinciabeliek kárára végezték munkájukat, átvették az állami raktárak feletti ellenőrzést, valamint kisajátították a *curiosi* tisztséget viselő ügynökök jogait és hatásköreit (amibe beletartozott többek között a postai engedélyek, útiokmányok ellenőrzése is). Az ilyen bűnös cselekményeket elkövető hivatalnokokat a rendelet értelmében a helyi adóhivatalnokok (*exactores*) elé kellett

1. Megtiltjuk alázatosságodnak, hogy a titkosszolgálat tagjainak postai parancsokat osszon ki vagy adjon ki. Ugyanis úgy véljük, hogy az említett személyek elegendőnek találják azokat a postai parancsokat, amelyeket Mi vagy a magister officiorumi tisztséget viselő méltóságok, udvarunk parancsára, kellő megfontolás után, rendelkezésükre bocsátunk.” Saját fordítás Clyde Pharr munkája alapján: PHARR, DAVIDSON, PHARR: i. m., 196.

65 LEMCKE: i. m., 773, 775–776.

66 BOAK: i. m., 80.

67 CLAUSS: i. m., 45.

68 „Megtudtuk, hogy a császári parancs tekintélyét semmibe vették, és hogy a prefektusi apparátusok (*praefectiani*) visszatértek a provinciálisok pusztításához és tönkretételéhez, és hogy az Önök érdemre bízott tartományban a törvényes tilalom ellenére elsősorban a saját hasznukra és nyereségükre dolgoznak, és hogy emellett az állami raktárak őrzőinek hivatalát is betöltik, illetve hogy a *curiosi* hivatalának jogát és hatáskörét maguknak sajátítják ki. Ha most ilyen személy létezne, a mi akaratunk az, hogy e rendelet felhatalmazása alapján ezentúl az adóhivatalnokok hivatalába kerüljön, és a nevére vonatkozó teljes információ a mi Kegyelmeünk fülébe jusson.” Saját fordítás Clyde Pharr munkája alapján: PHARR, DAVIDSON, PHARR: i. m., 378–379.

vitetni, nevüket pedig közvetlenül a császároknak kellett jelenteni.<sup>69</sup> Az adóhivatalnokok említéséből kiindulva feltételezhető, hogy súlyos pénzbírságra számíthattak a visszaéléseket elkövető tisztviselők.<sup>70</sup> A forrás alapján a *praefectusok* beosztottjainak megbüntetése nem a *magister officiorum*, hanem a *comes sacrarum largitionum*, az egyik fő pénzügyi udvari méltóság felelőssége lehetett.<sup>71</sup>

Az *evectio* kibocsátásával kapcsolatos jogi szabályozás komplexitását remekül szemlélteti a *Codex Iustinianus* 382-es rendelete, amely a jogkört a *magister officiorum*, a *praefectus praetorio* és a tartományi kormányzók között osztja meg:

CJ. 12,50,9. (382): *Imperatores Gratianus et Valentinianus et Theodosius Augusti ad Florio praefectus praetorio.*

„*Iudicibus faciendae evectiois copiam denegamus, cum id tantum nostro numini et tuae sedi nec non viro illustri magistro officiorum sit reservandum, cum neque praefecto urbis neque magistris militum neque ducibus neque vicariis nec cuiquam alii praeter memoratas duas potestates hoc a nobis concessum sit.*

1. *His enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio praebituri sunt, quos in transmissione publicarum functionum prosecutores viderint constitutos: scituri, si definitionem nostram excesserint, se quidem viginti quinque auri libris, officia vero quinquaginta esse multandos.*”<sup>72</sup>

Gratianus, Valentinianus és Theodosius császárok 382-es rendeletüket Florius *praefectus praetorió*nak címezték. A rendelkezés megvonja a kormányzóktól (*iudices*)<sup>73</sup> azt a korábbi jogkört, hogy engedélyeket adjanak ki a birodalmi posta használatához. Az *evectio* kiadásának jogát ennek megfelelően a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* gyakorolhatta.<sup>74</sup> A rendelet kizárja továbbá a *praefectus urbis*, a *magister militum*ot, a területi katonai igazgatásban szolgálatot teljesítő *duces*t, valamint a vikáriusokat is az útiokmány kiállítására vonatkozó jogosultságból. Az uralkodók rendelkezése a tartományi kormányzók esetében tartalmaz egy kivételt. A helytartók ugyanis saját belátásuk szerint a közpénzek szállítására kísérőként (*prosecutores*) kijelölt személyeknek adhattak utazási engedélyt. Amennyiben a kormányzók visszaéltek ezzel a jogkörrel, nemcsak nekik, hanem hivatali személyzetüknek is pénzbírságot kellett fizetniük 25, illetve 50 arany értékben.<sup>75</sup>

69 PURPURA: *i. m.*, 209.

70 PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Pénzügyi igazgatás a dominátus korában*, JURA, 2016/1, 108–119, 116–117.

71 PURPURA: *i. m.*, 209–210.

72 „*Megtagadjuk a kormányzók (iudices) előjogát, hogy engedélyeket adjanak ki a posta használatához. Ezt a kiváltságot kizárólag Isteni Felségünknek, a te hivatalodnak (praefectus praetorio) és az illustis rangú hivatalok mesterének (magister officiorum) tartjuk fenn; és nem adjuk meg Tőltünk sem a praefectus urbinak, sem a magister militumnak, sem a ducesnek, sem a vikáriusoknak (vicarii), sem senki másnak a fent említett két hivatalnokon (potestates) kívül.*”

„1. *A kormányzók saját belátásuk szerint csak azoknak adjanak utazási engedélyt, akiket a közpénzek (functiones) szállítására kísérőnek (prosecutores) látnak kinevezve, és tudniuk kell, hogy ha megszegik korlátozásunkat, 25 arany értékű bírsággal, hivatali személyzetüket pedig 50 arany értékű pénzbírsággal büntetjük.*” Saját fordítás Fred H. Blume munkája alapján: BLUME, FRIER: *i. m.*, 2999, 3001.

73 DEMANDT: *i. m.*, 297; KOLB: *Transport...*, *i. m.*, 103, 137–139; SCHULLER: *i. m.*, 19; MITCHELL: *i. m.*, 252; CLAUSS: *i. m.*, 50.

74 CTh 8, 5, 40.

75 BOAK: *i. m.*, 77.

A *Codex Theodosianus*ban a postai engedélyekben gyakorta felmerülő egyik szolgáltatásról, méghozzá a lovak igénybevételéről és az ehhez kötődő problémákról olvashatunk.

CTh. 8,5,35,1. (378): *Imperatores Valens et Gratianus et Valentinianus Augusti ad Auxonium praefectum praetorio.*

„...1. *Si tamen necessitas maior coegerit, super sollemnem numerum iubemus admitti quos aut sacras litteras ferre constiterit aut habere in evectionibus adnotatum, ut aliqua de causa instantius ire iubeantur, quod vel spectabilis viri officiorum magistri vel sinceritatis tuae litteris oportebit adscribi, ut exstet evidens causa, quae praescriptum legis excedat...*”<sup>76</sup>

Valens, Gratianus és Valentinianus császárok 378-as rendeletüket Auxonius *praefectus praetorio*nak címezték. A rendelkezés értelmében törvényileg előírták, hogy hány lovat vehet igénybe az a személy, aki a postahálózatot kívánja használni. Mivel ez postai szolgáltatásnak minősült, ezért az engedélynek (*evectio*) is tartalmaznia kellett. A fent idézett rendeletrészlet kimondja, hogy a császári levelek szállítása vagy az útiokmányban meghatározott más sürgős ok fennállása esetén a postát használó egyén a szokásosnál több lovat is igénybe vehetett feladatának teljesítéséhez.<sup>77</sup> A törvényi korlátozást igazoló körülményt megjegyzésként fel kellett tüntetni az engedélyben, amely a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* kötelezettsége volt.<sup>78</sup> A rendelkezés által meghatározott „*valamilyen okból nagy sürgősséggel kell eljárniuk*” tág értelmezést tett lehetővé a két állami tisztviselőnek, a mérlegelést igénylő esetek eltérő megítélése nehezíthette az engedélyek kiadásának folyamatát.

Mint azt láthattuk, a posta használatának feltételül szabott engedély összeállításának és kiadásának jogköre több tisztségviselő között oszlott meg, így a *magister officiorum*, a *praefectus praetorio*, rövid ideig a *vicarii*, *praesides*, *consulares*, a *praefectus urbi*, a római szenátus és bizonyos esetekben a tartományi kormányzók között.<sup>79</sup> A jogi szabályozás tisztázatlansága feltételezhetően ronthatta a birodalmi posta működésének hatékonyságát, tekintve, hogy a felhasználók adott esetben nem lehettek biztosak abban, hogy a postai szolgáltatás igénybevételére vonatkozó kérelmüket mely tisztségviselőnek szükséges benyújtaniuk. A kérdésben nem is született tartósnak és egységesnek minősülő jogi szabályozás egészen a IV. század végéig, amikor is a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* kiadási jogköre kizárólagossá vált a postai engedélyek vonatkozásában.<sup>80</sup> Clauss a kérdés rendezését a Római Birodalom kettéosztásának (395–396) és a *Notitia Dignitatum* római hivatali jegyzék megjelenésének idejére teszi.<sup>81</sup>

76 „[...] 1. *Ha azonban a nagy szükség úgy kívánja, megparancsoljuk, hogy a szokásosnál több postalovát vehessenek igénybe azok a személyek, akik bizonyítják, hogy szent császári leveleket visznek, vagy hogy postai parancsukban van egy megjegyzés, hogy valamilyen okból nagy sürgősséggel kell eljárniuk. De az ilyen megjegyzéseket vagy a magister officiorum, vagy Őszentséged (praefectus praetorio) levelével kell megírni, jelezve, hogy nyilvánvaló ok áll fenn a törvény előírásának túllépésére...*” Saját fordítás Clyde Pharr munkája alapján: PHARR, DAVIDSON, PHARR: *i. m.*, 200.

77 MITCHELL: *i. m.*, 253–254.

78 BOAK: *i. m.*, 77.

79 HOLMBERG: *i. m.*, 86–91.

80 John Bagnell BURY: *History of the later Roman Empire. From the death of Theodosius II. to the death of Justinian. Vol. I*, Dover Publications Inc., New York, 1958, 115.

81 CLAUSS: *i. m.*, 50, ND Or. 11.

## 5. Összegzés

Rövid tanulmányom összegzéseként megállapítható, hogy a dominátus idején a *praefectus praetorio* és a *praefectus vehicularum* helyett új tisztviselők, így a *magister officiorum* és a *curiosus cursus publici praesentalis* vették át az állami postahálózat irányítását. Területi szinten a posta működtetését pedig a *magister officiorum* fennhatósága alatt tevékenykedő ügynöki szervezet (*agentes in rebus, curiosi*) biztosította. A folyamat egybevág I. Constantinus azon törekvésével, hogy a *magister officiorum*ot a késő római polgári igazgatás meghatározó szereplőjévé kívánta tenni. A postaszolgáltatás jelentőségét fémjelzi, hogy a *Codex Theodosianus* rendeletgyűjteményben a *cursus publicus*ra vonatkozó rendelkezések tekinthetők az egyik leghosszabb címnek. A birodalmi postát nem vehette igénybe szabadon bárki, csak császári engedély (*evectio*) birtokában. Az útiokmány tartalmi elemei közé tartozott a *cursus publicus* használatára feljogosító kifejezett rendelkezés, a felhasználás időtartama, a szolgáltatások köre (gyorsposta, teherposta), a szállítójárművek, postalovak száma, típusa, külön megjegyzésként a felhasználó feladatának sürgős, halaszthatatlan jellege és annak indoklása. Az állami postával kapcsolatos császári rendeletek a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* közös eljárását írják elő postaszolgáltatást igénybe vevő rangos személyek (*dignitate praeditus*), a posta felügyeletével megbízott ügynökök (*curiosi*) által elkövetett jogsértéseknél. A jogsértő cselekmények a postahálózat engedély nélkül történő használatában, illetőleg az engedélyező dokumentumban meghatározott időtartam túllépésében, az okmányban nem feltüntetett postai szolgáltatás igénybevételében, a szállítóeszközökkel, lovakkal, igazállatokkal kapcsolatban megállapított korlátozások megszegésében relizálódtak. A IV. században a legmagasabb rangú császári tisztviselők igen intenzíven törekedtek arra, hogy megszerezhessék az *evectio* kiadásának jogát. A postahálózattal való utazás kiváltságnak számított, és bár az egyes uralkodók igyekeztek szűken tartani a *cursus publicus* használatára jogosultak körét, a tisztviselőknek többször is sikerült kijátszaniuk a szabályokat. A rendeletek hiányosságai jelentős mértékben csökkenthették a *cursus publicus* hatékonyságát, amely így kihatott az egész birodalom igazgatására. Az engedélyek kibocsátásának jogköre megoszlott a *magister officiorum*, a *praefectus praetorio* és annak beosztottjai (*vicarii, praesides, consulares*), a *praefectus urbi*, a szenátus és bizonyos esetekben a tartományi helytartók között. A tisztázatlan jogi helyzet a *magister officiorum* és a *praefectus praetorio* között hatásköri összeütközéseket és folyamatos konfliktusokat eredményezett, amely a két tisztségviselő beosztottjaira (*praefectiani, magistriani*) is negatív hatást gyakorolt. A *magister officiorum* 357-től átmenetileg, 365-től kezdve tartósan, a IV. század végétől kezdve pedig a *praefectus praetorio*val közösen kizárólagosan gyakorolhatta az engedélyek kiadását. A kettős és ezért kölcsönös ellenőrzés célja az állami posta megfelelő működésének biztosítása, a túlhasználat megelőzése és ezáltal a provinciákra nehezedő anyagi terhek csökkentése lehetett.